

Ideaal

De historie van
een in Holland
gebouwde tjotter

Door: Alexander de Vos

Het tachtigjarig bestaan van de in Zuid-Holland gebouwde tjotter *Ideaal* leek ons een goed moment om de geschiedenis van dit scheepje te publiceren. Alexander de Vos, die de historie optekende, vaart sinds 1979 met de *Ideaal* en is daarnaast bezig met de restauratie van de boeier *Vivo*. Een uitgebreid verslag met veel origineel illustratiemateriaal.

DE BOUW IN CAPELLE A/D IJSSEL

De bronnen over de achtergrond van de bouw van de *Ideaal* zijn schaars. Het meest concreet is de wedstrijdmeetbrief van het KVNWV uit 1923. Deze meetbrief vermeldt Anth. Kalkman, Nijverheidsstraat 160 te Capelle a/d IJssel als eigenaar en bouwer, terwijl als bouwjaar 1922 staat genoteerd. Naast de afmetingen van het scheepje en het ruim 27 vierkante meter grote tuig vermeldt de meetbrief: "aantal opvarende 4 waarvan 1 betaalde man".

Stille getuigen zijn twee foto's uit de eerste jaren van de *Ideaal*: Een portret genomen door de Rotterdamse fotograaf Oudengaarden, laat de *Ideaal* in alle details zien. Een tweede foto toont een groepje schepen op de IJssel, bijna voor de deur van Kalkman genomen. De kenmerken van de meest rechtse tjotter maken aannemelijk dat dit de *Ideaal* is.

Foto genomen op de Hollandse IJssel bij cafe IJsselzicht richting Krimpen a/d IJssel (Capelse kant). Links naast de foto het veer van Van der Ruit. Rechts van de foto de toenmalige betonfabriek Feenstra. Nu komt daar de Slotlaan op de dijk."

In de eerste decennia van deze eeuw werd op de Hollandse IJssel en de Lek actief wedstrijd gevaren met Hollandse boten en tjotters (zie SdZ 1987.1). De in Holland varende tjotters waren overwegend in Friesland gebouwd. De wedstrijden waren populair bij zeilers en publiek. Tot de deelnemers behoorden de tjotter *Hilda* (11 OF) van Van Schelven uit Gouda en de Hollandse boot *Rival* van Van de Ruit. De *Rival* diende door de weeks als veerboot voor het veer van Van de Ruit tussen Capelle en Krimpen a/d IJssel. Bij gelegenheid werd de *Rival* getuigd voor de wedstrijden. Deze wedstrijden hebben de rentenierende scheepsbouwer Toon Kalkman geïnspireerd tot het bouwen van een tjotter.

Onduidelijk is waar de oorspronkelijke werf van Kalkman heeft gelegen, of hij eigen baas was, etc. Er wordt gesuggereerd dat Kalkman om en nabij 1900 zijn werf (mogelijk vanwege een faillissement) heeft verkocht aan Marckmann (het jaarboek voor Scheepvaart en Scheepsbouw 1923 vermeldt Marckmann & Faassen's Machinefabriek, Ketelmakerij & Scheepsbouwwerf te Kralingsche Veer). In de oorlog zou Marckmann voor de bezetter gewerkt hebben. Marckmann 'kopte' schepen, wat wil zeggen dat binnenvaartschepen van hun kop ontdaan werden, er een valdeur in werd aanbracht en een betonnen spoor op het vlak werd aangebracht, met als doel om als landingsvaartuig ingezet te worden voor een Duitse invasie in Engeland. Na de bevrijding werd de leiding van de werf opgepakt en de werf zou zijn overgegaan naar Teeuwen. De werf van Teeuwen was lange

tijd bekend als de IJsselwerf, die nu deel uitmaakt van de Yssel-Vliet Combinatie, YVC. Er is zowel twijfel over het verband tussen Kalkman en Marckmann en tussen de werf van Marckmann en de IJsselwerf als twijfel of de werf van Kalkman wel op de locatie van de huidige YVC was. Wel is duidelijk dat door de Kalkmanwerf ijzeren schepen werden gebouwd.

Een fraai voorbeeld is de door Kalkman in 1899 gebouwde klipper *Albatros*. Met dit 33 meter lange schip werd recentelijk nog onder zeil vracht gevaren. Onder andere werd eikenhout vanuit Denemarken verscheept. Tegenwoordig vaart het schip voor Greenpeace en maakt educatieve dagtochten. In Delfshaven lag jarenlang de in 1887 gebouwde 32.6 m lange klipper *Johanna Maria* van de heer Westbroek. In deze klipper zit op de deksel van de kachelpijp een ovaal werfplaatje met opschrift: "A. Kalkman & Zn Scheepsbouwmeesters Kralingscheveer bij Rotter-

Werkplaatje dat gemonteerd is op de kachelpijp van de klipper *Johanna Maria*

dam". Waar dit werfplaatje precies vandaan komt is onduidelijk. Inmiddels ligt de *Johanna Maria* in Gorinchem en is eigendom van Hein Sommer, die tevens de door Kalkman in 1895 gebouwde 15.6 m lange paviljoenschuit *Johanna* in bezit heeft. Bijzonder aan dit zeer authentieke schip is dat het voorzien is van een houten dek.

Hoe dan ook, in 1922 had Kalkman zijn schaapjes op het droge: hij bezat twee blokken huizen aan weerszijden van de Nijverheidsstraat. Naast deze huizen bij het veer van Van de Ruit stond de loods waarin de *Ideaal* gebouwd is. Helaas is van deze bebouwing niets terug te vinden. Alleen het veerhuis van de familie Van de Ruit heeft de dijkverzwaren in de jaren zeventig overleefd. Direct achter de dijk ligt de begraafplaats. Twee grafstenen dragen de naam Anthonie Kalkman. De oudste steen betreft Anthonie Kalkman Pz, geboren in 1820. Het recentere graf vermeldt: Hier rusten Anthonie Kalkman Az geb. 24 mei 1853, overl. 26 mei 1935 en Geertruida Elisabeth Ham geb. te Delft 12 oct. 1851, overl. te Capelle a/d IJssel 10 oct. 1935. Anthon Kalkman was dus 68 jaar oud toen hij de *Ideaal* bouwde.

Interessant zijn de verhalen van de broers (Wout (1925) en Neo (1929), die Neep wordt genoemd) Van de Ruit en de heer (Hannes) Molenaar (20 augustus 1997 op 87-jarige leeftijd

Gezicht op de Nijverheidsstraat. De huizenblokken links en rechts waren eigendom van Toon Kalkman. Rechts achter op de foto de timmerwerkplaats waar de *Ideaal* is gebouwd. (Herkomst: Capelle aan den IJssel in oude ansichten, H.A. Voet, 1981)

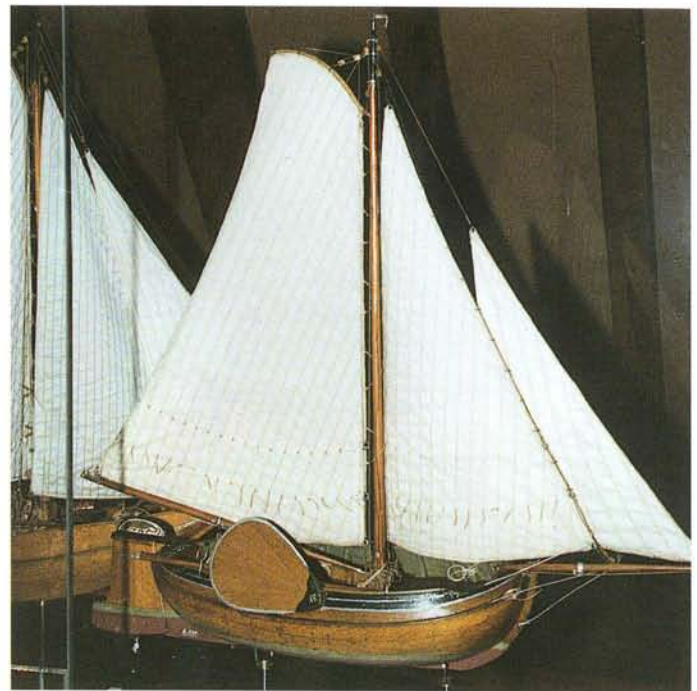
Het veer van Van de Ruit met op achter de verhuishagen de timmerwerkplaats van Kalkman. (Herkomst: Capelle aan den IJssel in oude ansichten, H.A. Voet, 1981)

overleden). Als kind heeft de heer Molenaar de bouw van de *Ideaal* meegemaakt en hij vertelde onder andere hoe Toon Kalkman de zandlopers rond de zwaarden messcherp geslepen had. Over het wedstrijdzeilen vertelde Van de Ruit dat hun vader (Jan) met de *Rival* zo snel was dat steeds meer voorgift moest worden geven. Toen de *Rival* op de Kralingse Plas ondanks de voorgift weer won, bleek bij de prijsuitreiking dat men de eerste prijs, een paar gouden manchetknopen omgewisseld had. Van de Ruit kreeg weer een marmeren plaatje of tinnen inktstel waarvan zij er al zo veel hadden gewonnen. Toen Van de Ruit bij thuiskomst deze gang van zake uit de doeken deed aan opa Van de Ruit, was deze zo zeer ontstemd dat hij naar de schuur ging, een zaag pakte en boven de doft de mast afzaagde: hij liet zich niet belazeren; het was afgelopen met het wedstrijdzeilen!

Ten aanzien van de vraag of Kalkman de *Ideaal* voor zichzelf heeft gebouwd of in opdracht, vertelde Hannes Molenaar dat de *Ideaal* gebouwd zou zijn in opdracht van Taselaar in IJsselmonde. Reeds tijdens de bouw zouden Kalkman en Taselaar onenigheid hebben gekregen en hield Kalkman de boot voor zichzelf. Dit verhaal werd door Neo van de Ruit later in twijfel getrokken.

Vader Molenaar bouwde modellen, onder andere voor het Nederlands Scheepvaartmuseum in Amsterdam. In het Scheepvaartmuseum staat een door Molenaar gebouwd tjoettermodel. Het inventarisboek van aankopen vermeldt over dit model nummer 520: "8 april 1926 Van den heer D.A. Molenaar, te Capellen aan den IJssel, model van een Tjoetter. Getuigd.

Omstreeks 1900. Lang over Stevens 47 wijd 22 hol 5 cm Prijs 57.50 Gld". Op het spinnegatdeksel van dit model staat de naam *Rival*. Aangezien de *Rival* een Hollandse boot was, is het niet onmogelijk dat dit model de *Ideaal* voorstelt, als directe buur van de *Rival*. Het model in het Scheepvaartmuseum en de *Ideaal* hebben een aantal typische details gemeen die doorgaans niet op Friese tjoetters voorkomen: Aanwezig zijn een kluiverboom, kluiver, en jagerspier (in 1988 werd de kluiverboom van dit model opgemeten en als voorbeeld gebruikt voor het reconstrueren van een kluiverboom voor de *Ideaal*). Het grootzeil wordt met twee vallen gehesen (in tegenstelling tot de Friese tjoetters die met één enkele val hijsen): het klauwvalblok hangt aan de ring op de hommer, de piekeval zit aan de twee hanepoten, terwijl de dirk over een schijf in de masttop loopt (in de mast van de *Ideaal* zit een zelfde schijf en ook de oudste gaffel

Door de heer D.A. Molenaar gebouwde tjoetter modellen. Het boven afgebeelde model draagt de naam 'Rival' en maakt deel uit van de Collectie van het Nederlands Scheepvaartmuseum in Amsterdam. Het model onder is in het bezit van de familie Molenaar.

die bij de *Ideaal* zit, is voorzien van beslag voor het hijsen met twee vallen). De enkele fokkeval wordt doorgezet met een klaploper (ook bij de *Ideaal* zit op de mastkoker een oog waarop het vaste part van de klaploper vastgezet kan worden). Ook de familie Molenaar is nog in het bezit van een model van een tjotter, waarvan gezegd wordt dat het de *Ideaal* voorstelt. Dit model heeft geen kluiverboom, maar wel een jagerspier.

Reeds op 25 mei 1922 komt de *Ideaal* voor in een wedstrijdprogramma van Zeil- en Roeivereniging "Hollandse IJssel". De aantekeningen in het programma geven aan dat de Hollandse boten *Rival* en *Hendrika* ondanks dat zij een voorgift van 5 minuten moesten geven, als eerste en tweede eindigden vóór de tjotters *Ideaal* en *Hilda*. Volgens de heer Molenaar moest de *Ideaal* het in de eerste wedstrijden afleggen tegen de *Rival*, pas toen de gebroeders Molenaar (Hendrik stuurde; Jan was fokkemaat) de *Ideaal* zeilden werd de *Rival* geklopt.

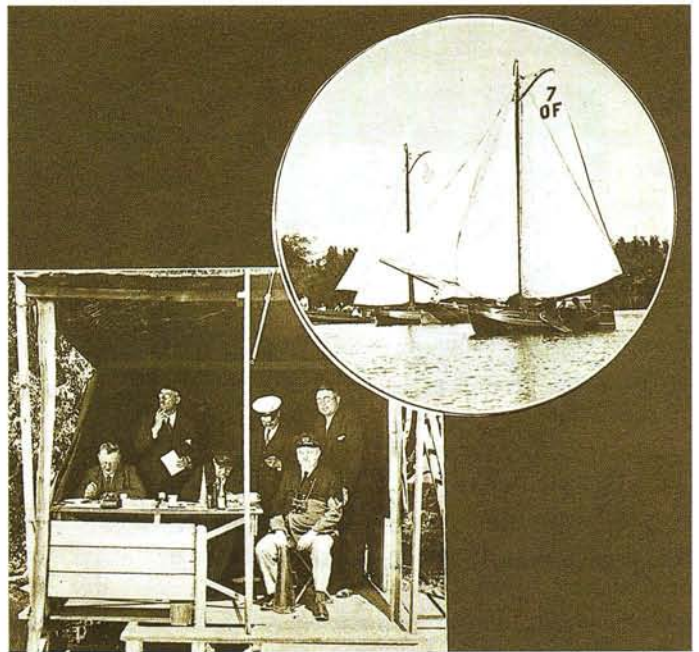
Een verslag in "Ons Element" van wedstrijden op de Brasem in 1923 vermeldt dat de *Rival* won terwijl de *Ideaal* (Kalkman) opgaf.

DE ROTTERDAMSE JAREN

Wanneer de *Ideaal* door Kalkman is verkocht is niet bekend. In 1925 staat in het ANWB Jachtregister de tjotter *Ideaal* vermeld met als eigenaar H. de Groot uit Rotterdam. In de Watersport van februari 1925 staat een foto waarop, tussen de gepavoiseerde jachten varende op de Kralingse Plas, de tjotter met zeilnummer 3OF te onderscheiden is. In jaargangen van de Waterkampioen van 1928 tot en met 1930 komt de *Ideaal* meerdere malen voor in de wedstrijdverslagen van W.S.V. Aegir (Hillegersberg) en de Rotterdamse Zeilvereniging (Kralingse Plas). Bij al deze wedstrijden werd de *Ideaal* eerste in haar klasse terwijl de concurrenten slechts zelden de baan uitzielden. In deze jaren wordt de in Rotterdam bekende zeiler E.M. van Brummelen als eigenaar vermeld. Op een foto in de Watersport van juli 1929 is de *Ideaal* te zien tussen de optuigende jachtjes bij Aegir. Een tweede foto uit datzelfde jaar laat de *Ideaal* zien samen met de tjotter *Sperwer* (7OF) die sinds 1934 behoort tot de collectie van het Mariners' Museum in Newport News. De *Sperwer* gaf, als tijdcapsule waar bijna zeventig jaar lang niet aangekomen was, een prachtig beeld van hoe de tjotters er in de jaren twintig in Holland uitzagen met o.a. het typerende lichtgroen aan de binnenkant van de boeïsel.

In de Almanak voor Watertoerisme van 1934 staat vermeld als eigenaar: W.W. Dammers, Lischweg 10, Rotterdam. Ir.D.N. Dammers schreef in 1988 over de periode dat de *Ideaal* in het bezit was van de familie: "... Het schip was in het begin van de jaren dertig door mijn vader gekocht onder de naam "Ideaal" en onder die naam in zijn eigendom gebleven tot, ik meen, 1939. Toen moet het zijn verkocht aan Mr.K. Zieleman. ... Normaal voeren we met de *Ideaal* op de Voorplas: een enkele keer op de Achterplas. Van een tweetal wedstrijden heb ik medailles. Eén van een eerste prijs in een nachtwedstrijd en een ander van een tweede prijs in de Hillegersbergse Zeilweek van 1934. Verder nog een metalen doosje ter herinnering aan het dertig jarig

NEDERLANDSCH JACHTREGISTER 1924/25.									
Ida-Idu.	Eigenaar	Soort	Mat.	L.	Soort Motor	Bouwnummer	Club/vlag		
Naam	Stad	Tuig	Tom.	B.	Aantal Cyl.	Adres	Lid	Lid	Lid
1	Adres	Klasse	ov./Op.	D.	P. K.	Bouwjear	A.N.W.B.	8	
Ida	Hoozeboom, J. J.	Kieljacht	Hout	10,00	—	De Vries Lentsch, G.	Nieuwe Meer	—	—
	Heemstede	Kottertuig	Hout	2,00	—	Nieuwendam	Jachtweg	—	—
	Boasbuurplein 6	—	Overd.	—	—	1909	29099	—	—
Ida	Spijrdijk, G.	Motorjacht	Staal	10,00	Lloyd	Akerboom, N.V.	Rotterdam	—	—
	Rotterdam	—	—	2,80	4	Hoekoop	40096	—	—
	Kaasmarkt 119	—	Overd.	0,70	23-26	—	—	—	—
Ida	Toor, C. van	Motorjacht	Hout	8,85	—	Deutschland	Vlaarlingen	—	—
	Vlaarlingen	—	—	1,70	4	—	—	—	—
	Binnensingel 41	—	Open	—	25	—	—	—	—
Ida	Boersma, D.	Sloop	Hout	7,25	—	—	Loonrecht	—	—
	Hilberaan	—	—	2,20	—	—	Loonrecht	—	—
	Vondellaan 9	—	Overd.	0,80	—	—	44691	—	—
Ida	Lammer, F. R.	Motorjacht	Hout	7,25	Merlon	Vries, Joost de	D.W.S.	—	—
	Rijswiel- en Autohandel	—	—	1,50	4	Lekkerkerk	—	—	—
	Drachten	—	Open	0,60	12	—	—	—	—
Ida	Koningh, S. de	Scheldejot	Hout	5,00	—	—	H.J.C.	—	—
	Heemstede	—	—	1,90	—	—	Heemstede	—	—
	Spiritenboschstraat 7	—	Open	—	—	—	—	—	—
Ideaal	Meel, J. van	Scheldejot	Hout	5,00	—	De Vries Lentsch, G.	Diverse	—	—
ex. Adri	Rotterdam	—	—	1,90	—	Nieuwendam	Hillegersberg	—	—
	Agoustraat 28	—	Open	—	—	1920	—	—	—
Ideaal	Groot, H. de	Tjotter	Hout	4,75	—	Kalkman, A.	R.Z.V.	—	—
	Rotterdam	—	—	2,32	—	Coyelle o.j.d. Yasel	Kral. Pils	—	—
	Boschrijdselstraat 58	O F 3	Open	—	—	—	—	—	—
Iduna	Pluigiers, H. J.	Motorjacht	Hout	8	—	—	De Maas	—	—
	Rotterdam	—	—	—	—	—	—	—	—
	Westwaldijk 108	—	—	—	—	—	—	—	—
Iduna	Hof, J. J.	Motorjacht	Hout	8,50	Universal	Langenberg, Gbr. K. & H.	L.W.S.	—	—
	Leeuwarden	—	—	2,00	4	Leeuwarden	Jachthaven	—	—
	P. Foldersstraat 57	Overd.	—	10	—	—	—	—	—

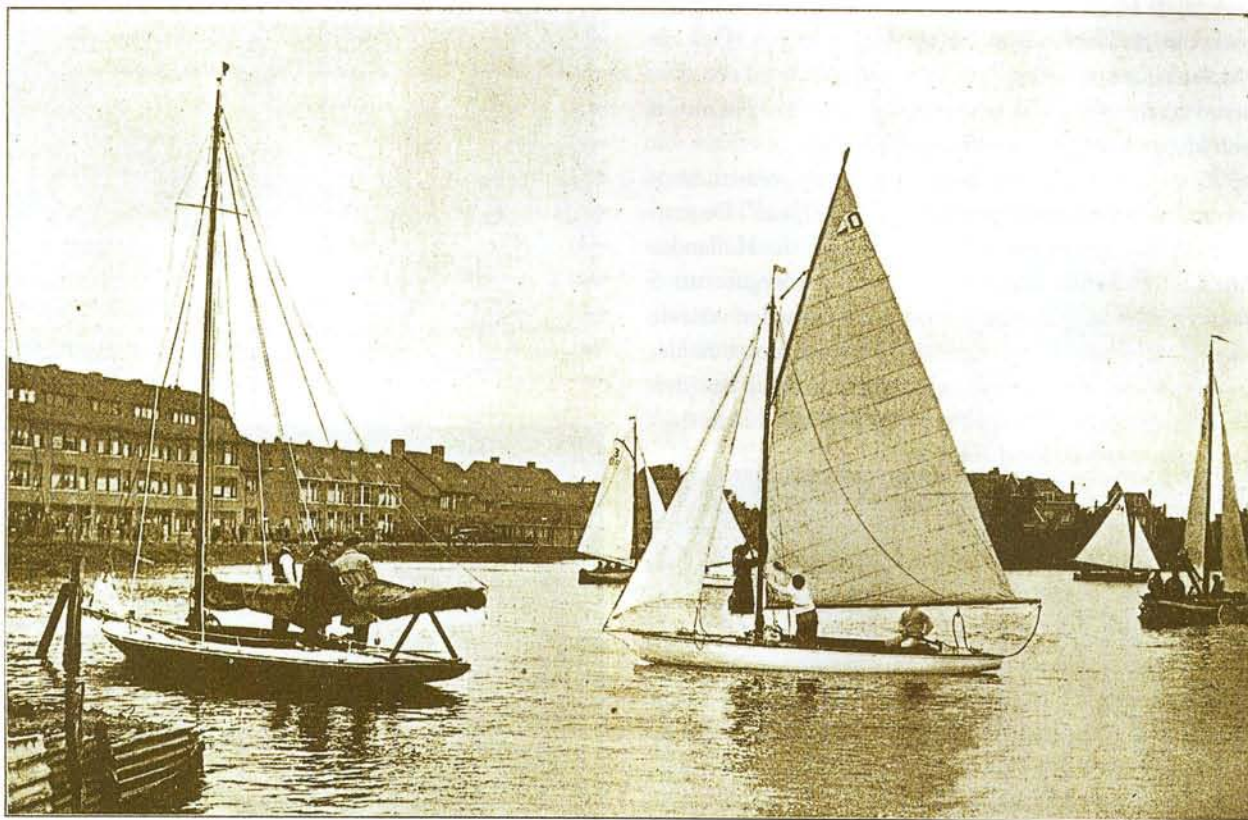
Wedstrijd in 1929 op de Kralingse Plas. Op de voorgrond de *Sperwer* met daar achter de *Ideaal*. In het kader de wedstrijdcommissarissen

bestaan van de Z.V.Hillegersberg (1907-1937). Een enkele keer zeilden we van de plas, na schutting door het sluisje naar de Rotte en dan langs Terbregge naar de Rottemeren. Over dat bochtige water zonder motor zeilen was soms een ware beproeving. Voor 1937 hebben mijn vader, mijn jongste broer en ik in een uitermate natte en koude week een tocht gemaakt over de Rottemeren, langs Zevenhuizen naar de Reeuwijkse Plassen en terug, ook zonder motor. Mijn vader was lid van de Z.V.H. en

Zeilsport en motorsport op de Kralingsche Plas. (De Watersport 14e jaargang No.2, 28 februari 1925)

Onder veel regen worden de jachten van Aegir zeil-ree gemaakt (16 Juni '29).

Opname uit De Watersport 18e jaargang, no. 10, 15 juli 1929

had op het terrein van de vereniging een klein huisje, waar zeilen konden worden gedroogd en waar wat tuinmeubilair was ondergebracht. ... Nog een laatste detail schiet me te binnen. De winterberging was veelal het werfje van Wurth op de rechter Rotteoever, even stroomopwaarts van het sluisje, heel idyllisch gelegen en ouderwets, met een prachtige jutteperenboom op het erf."

Ook is door Mr. Zieleman het verhaal over zijn belevenissen met de *Ideaal* op papier gezet in een brief d.d. 29/12/1960 aan H.F. van 't Hoogerhuis (Rotterdamsche Zeilvereniging):
 "De -zuivere- tjtoter "*Ideaal*" werd mijn eigendom in de loop van de zomer 1939. Ik ben er toen direct mede op vakantie gegaan. Toen ik het schip kocht was het 17 jaar oud, voerde 27 m² doek (fok en grootzeil) en was gemeten als wedstrijdship

Z.V. Hillegersberg anno 1930 (herkomst foto: D.N. Dammers)

Medailles met de *Ideaal* gewonnen door de heer Dammers

door het Verbond. Het was geregistreerd in de OF-klasse, no.3. Bij de koop ontving ik de bijbehorende meetbrief. Ik kocht het schip, inderdaad van een onderwijzer, die evenwel niet, zoals jij meent te weten op Terbregge woonde - daar woont hij thans -, maar op het Lischplein. Zijn naam is Dammers en, naar de heer Wurth, die het schip altijd in winterberging heeft gehad, mij onlangs vertelde, leeft hij nog.

In, naar ik meen, 1941 werd het schip door mij verkocht aan Co de Vries, de jou vermoedelijk ook wel bekende zeilmaker van Kaagdorp. Deze kocht in opdracht, zonder zijn meester te noemen.

Tenslotte kan ik je nog berichten, dat het schip buitengewoon fraai was gebouwd, uitstekende zeileigenschappen bezat en zeer hoog aan de wind liep. Ik heb in de Leede eens gelijk opgekruist met een Valk."

DE IDEEAAL OP DE KAAG, DE WESTEINDER EN NAAR FRIESLAND

In de oorlog kwam de *Ideaal* in het bezit van de familie Van Asten (van de Helmondse textiel fabriek Didas (Diddens en Van Asten)). Op Kaag-eiland aan de Dieperpoel huurde de familie Van Asten 's zomers een huisje. In 1956 schrijft de heer Van Asten aan de Stichting Stamboek Ronde en Platbodemjachten: "...Bovengenoemde zeilmaker (De Vries) heeft er in 1941 zelf een nieuw tuig op gemaakt, omdat het ander tuig (vermoedelijk no. OG 38) met het bombardement van Rotterdam in 1940 is verbrand. Het schip was toen genaamd *Ideaal* en misschien kunt U aan bovengenoemd classificatienummer meer gegevens te weten komen, als dit nummer tenminste klopt. Ik heb deze gegevens van genoemde de Vries op de Kaag.

Ik heb dit schip in 1943 van de Vries overgenomen en omgedoopt in *Hollands Glorie*. Of de bouwer E.H. van der Zee geweest is, is mij niet bekend en mijn oom heeft zelfs eens iemand gesproken die beweerde dat het scheepje in Gouda was gebouwd omstreeks 1920-1930. Het schip lijkt ons echter beduidend ouder."

Het relaas van verdere naspeuring berichtte de heer Van Asten in 1960 aan de heer F.H. Fentener van Vlissingen: "Zoals ik U in mijn schrijven van 7 September beloofde, heeft mijn zoon intussen getracht op de Kaag enige nadere informatie in te winnen. Het is wel niet veel bijzonders, maar ik geef U toch het volgende bericht door.

Op 18 October 1941 is de tjotter, toen genaamd *Ideaal*, door Y.J. de Vries, zeilmaker op de Kaag, gekocht van een zekere heer Mr.K.W.Zieleman, Statenweg 131c, Rotterdam, welke de tjotter slechts enkele jaren in zijn bezit heeft gehad. De Vries veranderde de naam in *Hollands Glorie* en verkocht hem in 1943 aan ondergetekende. Achter op het boeisel stond de naam *Hollands Glorie* geschilderd en op het luikje boven de achterbank stond nog *Ideaal*, Rotterdam. Dit heeft mijn zoon er toen afgeschraapt en er een bootje opgeschilderd. Evenzo heeft hij op de mast een mastwortel gemaakt. ...

De tjotter is altijd in reparatie en winterberging geweest bij de jachtwerf C.van Lent en Zn. de Kaag, welke werf er veel stukjes

Augustus 1947. *Hollands Glorie* op de Kagerplassen met de Kok molen op de achtergrond.

en delen van spanten onvakkundig heeft ingezet. De mastbank werd slecht en er werd een plank opgeschroefd. Het was een vrij kostbaar onderhoud. Ik heb toen in het voorjaar van 1954, omdat wederom zeer grote reparaties noodzakelijk waren om hem in behoorlijke staat te brengen, de tjotter verkocht en bent U thans eigenaar geworden.

Het doet me bijzonder veel genoegen dat het scheepje er zo keurig uitziet."

Door de Van Astens is aangegeven dat de naamswijziging in *Hollands Glorie* bedoeld was om de bezetter op stang te jagen. In de Waterkampioen van 1956 staat de *Hollands Glorie* te koop aangeboden. De herkomst van de in de advertentie gebruikte term 'reutjotter' is lange tijd niet verklaard, ook niet door zoon Rob van Asten. Echter, recent werd vanuit de familie Van Asten de verklaring aangereikt dat het een drukfout is geweest. Er had moeten staan 'rentjotter', waarmee bedoeld was om tot uitdrukking te brengen dat het een snel scheepje was.

Het was een mooie verrassing om in 1980 gepraaid te worden op de Kaag door Rob van Asten met de vraag of die tjotter soms de *Hollands Glorie* was. Van Asten had inmiddels een benijdens-

Vader Willem van Asten staat. Voorop twee dochters Van Asten. Aan het roer zoon Rob. Mevrouw en mijnheer Lips zijn gasten (herkomst foto: R.P.J.M. van Asten).

Te koop:

FRIESE REUTJOTTER
 „Hollands Glorie“, compl. met dekent en Archimedes b.b.-motor. Pr. f 2000. Ligplaats Julianalaan 52, De Kaag. Te bevr. bij: R. v. Astén, Wilhelminalaan 7, Helmond. Tel. K 4920-2097.

Adverteer in dit blad**RUIL****Aangeboden:**

Zomerhuisje aan Loosdr. Plassen bij Kalverstr., m. pannen dak, bev. gr. kamer, kl. kamer, v. wast., Bruynzeel keuken, W.C., schuur, groot terras op zuiden, veel land en water.

Gevraagd:**BOTTERJACHT**

Rondjacht of Platbodem, liefst m. dieselmotor. Br. No. WK 14-21.

AANGEBODEN:

Stalen zelljacht, 11,70 x 3,05 x 1,65 diepgang. Als nieuw, bouwjaar '53. Zeilopp. 53 m². 35 pk Penta-motor. Compleet ingericht, f 30.000.

Stalen zelljacht, Ketch getuigd, 13,50 x 3,45 x 1,95 diepgang. Bouwjaar '51. Prijs f 30.000.

Stalen zellkoter, 12,50 x 3,15 x 1,95 diepgang. Prijs f 47.000.

Teakhouten kajuitjacht, 8 m, met hulpmotor, f 10.000.

Teakhouten Scheldekrusertje, 8 m, kajuitjachtje met buitenboordmotor f 5.500.

GEBR. MAAS

Scheeps- en Jachtwerf
Breskens

Gouwzee in Kudelstaart aan de Westeinder (foto: F.H. Fentener van Vlissingen)

Advertentie Waterkampioen No. 977, begin september 1956

waardige collectie boten (een pampus, regenboog, spekbak, geklonken ijzeren roeiboort, finnjol, enz.) en ijszeilers samengebracht bij het huis op Kaageiland (het voormalige bakkerscomplex) dat eertijds door de familie Van Astén werd gehuurd in de zomer. Op één van zijn 19de eeuwse ijszeilers, de *Amundsen*, doet nog steeds een vermaakte fok van de *Hollands Glorie* dienst. 12 Juli 1988 overleed Rob van Astén op 59-jarige leeftijd.

Korte tijd was de *Hollands Glorie* in handen van de heer Worries te Den Haag, waarna de heer F.H. Fentener van Vlissingen (van het familiebedrijf SHV, de Steenkolen Handels Vereniging) de nieuwe eigenaar werd. Hij liet het scheepje restaureren bij de werf van Wester in Woubrugge. Volgens de herinnering van de heer Wester was het bootje bij aankomst in Woubrugge 'meer lucht dan water'. Vele delen werden vervangen en de romp werd op z'n kop gelegd om de naden te breeuwen en met rubber af te dichten. De losse binnenballast werd vervangen door een 8 cm hoge gietijzeren scheg onder tegen de kielbalk, die vanaf de mast tot aan de achterkant van de achterstevens liep. Bij de restauratie werden de kleuren van het boeisel aangepast: de bovenste drie biezen op het boeisel werden groen geschilderd in plaats van wit; de lichtgroene binnenkant van het boeisel werd lichtblauw; de oplangertjes werden wit met rode kopjes. Ook werd lofwerk op de boeïsel aangebracht. Hoewel op het portret van de *Ideaal* dat kort na de bouw gemaakt werd, wel krullen zichtbaar zijn, getuigen foto's uit de jaren veertig er van dat dit later niet het geval was.

Volgens zeggen van dhr. Wester was het devies bij de opknappbeurt dat de boot aan een wilg geknoopt moest kunnen worden, terwijl een jaarlijkse schilderbeurt door de dorpsschilder moest volstaan. De naam werd in deze jaren gewijzigd in *Gouwzee*.

In de periode 1956-1963 lag de boot in de jachthaven van Kudelstaart aan de Westeinder. Nadien werden de Hollandse plassen als thuiswater verruild voor de Friese meren en lag de

Gouwzee 's zomers aan het Hofmeer en 's winters bij Van der Meulen in Sneek. Illustratief voor de charmes van het scheepje is het feit dat dhr Fentener van Vlissingen zeilend met de tjotter op de Westeinder tijdens een knallend onweer zijn vrouw ten huwelijk heeft gevraagd.

Vanaf 1963 werd vrijwel elk jaar meegedaan aan wedstrijden in Friesland. In 1969 maakte Molenaar in Grouw een nieuw, dacron, tuig.

Mevrouw van Beuning-van Eysinga vertelde een mooi verhaal over haar ervaringen als wedstrijdbemanning tijdens de reünie van de Stichting Stamboek Ronde en Platbodem Jachten in Lemmer in 1970. De stenen woelen die dag uit de straat en de *Gouwzee* zeilde als enige tjotter de wedstrijd uit, maar werd niet afgetoeterd en de prijs ging naar een schip dat had opgegeven (bij de bidders ging de prijs naar een schip dat niet eens gestart was).

In 1970 kocht de heer Fentener van Vlissingen een zeewaardige catamaran, die geschikter was voor het varen met jonge kinderen. Na enkele jaren waarin de *Gouwzee* nauwelijks gebruikt werd, is het scheepje in 1974 verkocht aan de heer A.J. Slighting (1931-1993), directeur voorlichting van het Ministerie van Defensie te Den Haag. Met name zoon Willem Slighting voer veel met de *Gouwzee*. Via het lesgeven op de jeugdherberg/tjotterzeilschool "It Baeken" en de chartervaart met de klipper *Litra*

en de *Albert Johannes* is Willem Sligting vooral bekend geworden door zijn nieuw gebouwde brigantijn *Swan fan Makkum*.

Op de werf van Van der Meulen in Sneek werden in de jaren zeventig heel wat delen vernieuwd. Her en der is de oorspronkelijke maatvoering en constructie wat veranderd. Bijvoorbeeld is een deel van de sierlijke platte oude oplangertjes en inhouten vervangen door nieuwe met een bijna vierkante doorsnede en de bovenste rand van het boeisel werd vervangen door een lager potdeksel. Het oude boeisel dient tegenwoordig als decoratie in restaurant De Sloep in Kortenhoef.

Een nieuw zwaard werd door Willem Sligting samen met andere zeilinstructeurs bij de jeugdherberg in Heeg gemaakt nadat het stuurboord zwaard gekraakt was door een tjalk.

In 1979 werd de *Gouwzee* door de familie Sligting te koop aangeboden, nadat zij het Friese jacht *Oude Liefde* hadden gekocht.

TERUG NAAR HOLLAND

In juni 1979 werd de *Gouwzee* gekocht door de familie De Vos. Na twee decennia in Friesland te hebben gevaren werd de tjotter weer terug gebracht naar de Hollandse plassen. Op het thuiswater de Kaag en de andere Hollandse plassen is het scheepje een vertrouwde verschijning geworden. Trouw wordt deelgenomen aan de Westeinder Zeilwedstrijden, de ronde en platbodewedstrijden op de Kaag, de voormalige Koninginnen Hardzeilwedstrijden op de Brasem en de Highlander cup op Vlietland. In de strijd op de Hollandse plassen tegen houten schouwen (zoals *Nootedop*, *Nootekraecker* en *Puut*), GWS schouwen (*Wammes* en *Vivo*), ronde jachten (*Dolphijn*, *Kleine Beer*, *Hommel*, *Otter*, *Brúzer*, *Freya* en *Lutjepotje*) de Hollandse boot *Fram* etc. toont de *Ideaal* dat ze nog steeds snel kan zijn. Begin jaren tachtig voer ook Rob van Asten weer met het scheepje en droeg de door hem opgedane wedstrijdervaring over. De bekendheid op de Hollandse wedstrijdbanen was voor K.W.V. De Kaag aanleiding om in 1990 de *Ideaal* af te beelden op de Delfts blauwe borden die bij de wedstrijden voor ronde en platbodewedstrijden als prijzen worden uitgereikt.

Ook is met regelmaat in de zomer de tocht naar Friesland ondernomen (1982, 1988, 1989, 1992 t/m 1999) om aan de Regionale Friese Reünie voor ronde jachten in Heeg deel te nemen en vooral om mee te doen met de wedstrijd in de klasse Grote Tjotters. Na de eerste jaren in de achterhoede gesukkeld te hebben, kwam de *Ideaal* de laatste jaren goed mee in de kopploeg bestaande uit fjouwer-achten gebouwd door Van der Zee en de *Froask* en *Astrea* van de hand van Pier Piersma. De verschillen in gezeilde tijd tussen deze gelijkwaardige schepen zijn vaak maar klein en de relatief hoge TVF van de *Ideaal* speelt af en toe parten bij het klassement op berekende tijd. Overigens lijkt de *Twa Sisters* van Haagsma eeuwig onbereikbaar te zijn.

Voor de reis van Holland naar Friesland en vice versa wordt doorgaans uitgekeken naar een dag rustig en stabiel weer met de wind in de goede hoek om het IJsselmeer over te steken. Meestal pakt dat goed uit alhoewel in 1997 op een overigens ideale dag halverwege Lelystad en Staveren ineens de lucht dichttrok en de wind uitschoot. Op twee uur varen van de dichtstbijzijnde haven geen gerust gevoel. Het vollopen van de *Ideaal* was alleen te bedwingen door alle zeilen te strijken, het hevig slingerende schip leeg te hopen en met dubbel rif moeizaam verder te hobbelen. De bemanning bij deze oversteek was een schipperszoon die als kind had meegemaakt dat hun sleepschip op weg naar Lemmer op vrijwel dezelfde plek in een vliegende storm ten onder ging. Record tochten werden gemaakt in 1988 (Staveren-Warmond in 15 uur) en in 1998: single-handed Staveren-Warmond in 14,5 uur.

Verder werden diverse andere evenementen bezocht zoals de reünies van de Stichting Stamboek Ronde en Platbodewedstrijden (Heeg, Harderwijk, Harlingen, Leeuwarden/Grouw, Hoorn, Medemblik, Lemmer, Warmond, Muiden), de door de familie Voorhoeve georganiseerde Lentefeesten op de Dunne Bierkade in Den Haag, de Pilgrim Fathers herdenkingstocht naar Delfts-haven, Sail (1985, 1990, 1995, 2000), etc.

Voor grotere reparaties werd in de jaren tachtig de deskundigheid van Jachtwerf Stofberg ingezet, totdat de verhuizing van deze werf van Leimuiden naar Enkhuizen de aanleiding gaf om

Nieuwe gang bij de fa. Stofberg & Zn. in Leimuiden 1989

Prijs ronde en platbodewedstrijden K.W.V. de Kaag 1990 (ontwerp Joop Maring).

Voor het eerst met het North tuig, Brasem 1988. Foto H. de Vos

dan maar zelf spantjes, een zwaard, gangen etc. te vervangen. In 1988 werd besloten om nieuwe zeilen te laten maken, omdat de snit van het dacron Molenaar tuig uit 1969 niet meer goed genoeg was om te laten hermeten voor de in dat jaar ingevoerd

de nieuwe meetformule. Als experiment werd het tuigplan geoptimaliseerd naar de nieuwe TVF formule en werden de zeilen gesneden bij North in Deurne, België. Dit heeft geresulteerd in een set zeilen die volmaakt van snit zijn, doch qua constructie niet erg authentiek zijn. De prestaties van deze zeilen zijn goed met licht weer en bij meer wind hoeft minder snel gereefd te worden.

Sinds 1979 heeft de *Ideaal* eerst bij de Nederlandse Zeilschool aan de Balgerij gelegen, waar ook de bekende *Hommel* ligt. Later lag de *Ideaal* in de haven van K.W.V. de Kaag in Warmond. Vanaf 1990 ligt de *Ideaal* in een eigen botenhuis bij het Zwanengat aan de Haarlemmertrekvaart in Warmond.

In toenemende mate wordt er naar gestreefd om het scheepje terug te brengen naar de toestand zoals het in 1922 gebouwd is. In 1983 werd de originele naam in ere hersteld, terwijl de laatste jaren ook de boeisel en denningen weer in de authentieke kleuren zijn geschilderd: boeisel lichtgroen aan de binnenkant en witte biezen aan de buitenkant; grijze denningen. In het voorjaar van 1999 is de gietijzeren scheg, die omstreeks 1960 was aangebracht, verwijderd. Omdat het schip hierdoor 10% lichter is geworden, was daarmee de TVF niet meer geldig. In het voorjaar van 2001 is de *Ideaal* hermeten en gewogen, waarover in de Spiegel verslag is gedaan (2001.6). Een toekomstdroom is om eens weer een katoenen tuig te laten maken: groot en met heel erg smalle baantjes, precies zoals het eerste tuig dat te zien is op het statieportret dat kort na de bouw is gemaakt. Inmiddels is de vloot rond de *Ideaal* uitgebreid met een geklonken ijzeren roeiboort, een 'wood&canvas canoe' en de negentiende-eeuwse boeier *Vivo* (met het oog op het gezin), maar de *Ideaal* blijft! Hier komt dan tussentijds een eind aan het verhaal over de *Ideaal*. Een verhaal dat hopelijk nooit af is.

Blik op de bedelbalk. Weerribben, 1994.

Bijlage

Vervangingen sinds 1979
 Jaar/Onderdeel/Uitvoering
 Zomer 1979/Stormfok/Molenaar, Grouw
 1979-1980/Roer/Stofberg, Leimuiden
 1980-1981/Bovenste gang bakboord middendeel/Zwaardklamp bakboord/Zitter bakboord direct achter zeilwerk/Legger: tweede achter zeilwerk/Helmhout/Stofberg, Leimuiden/AdV
 1983/Legger in de kop/Spinnegatdeksel, beschilderd met "*Ideaal*"/Stofberg, Leimuiden/AdV
 1984/Contragewicht: 2 loden platen van 20 kg elk en 3 loden platen van 10 kg elk/Stofberg, Leimuiden
 1986/Legger op mastspoor/AdV
 1987/Stukje gang stuurboord in de kont/AdV
 Winter 1987-1988/Fok + grootzeil/North, Deurne
 Voorjaar 1989/Derde gang van boven stuurboord in kop/Stofberg, Leimuiden
 Voorjaar 1990/Legger achter zeilwerk/AdV
 Legger: vierde achter zeilwerk/AdV
 1990-1991/Bakboord zwaard/AdV
 Voorjaar 1992/Derde gang van boven stuurboord in de kont/AdV
 Zwaardklamp stuurboord/AdV
 Voorjaar 1997/Voorsteven/AdV
 Voorjaar 1998/Tweede gang van boven bakboord voor/AdV
 Voorjaar 1999/Stukken in achtersteven/Gietijzeren scheg vervangen door hout/AdV
 Voorjaar 2000/Tweede gang van boven bakboord achter/AdV
 Voorjaar 2001/Inhout + oplanger stuurboord tweede achter zeilwerk/AdV